Riksdagens lagutskott

Ärende: **RP 190/2017 rd till riksdagen med förslag till lag om ändring av rättegångsbalken**

Hänvisning: **Lagutskottets begäran om skriftligt sakkunnigyttrande 22.2.2018**

Svenska Finlands folkting tackar för möjligheten att lämna ett yttrande gällande regeringens proposition med förslag till lag om ändring av rättegångsbalken. I enlighet med sitt lagstadgade uppdrag tar Folktinget ställning till förslaget med avseende på språkliga rättigheter.

Bakgrund

I propositionen föreslås en ändring av bestämmelserna i rättegångsbalken om domstolens behörighet att behandla summariska tvistemål. Enligt förslaget ska behandlingen av summariska tvistemål koncentreras till vissa tingsrätter. Av de nio tingsrätterna är fyra tingsrätter tvåspråkiga: Egentliga Finland, Helsingfors, Österbotten och Östra Nyland, medan Ålands tingsrätt är svenskspråkig.

Pyttis kommun i Kymmenedalen utgör ett undantag från indelningen i domkretsar, eftersom kommunens summariska tvistemål kommer att behandlas av Östra Nylands tingsrätt för att trygga den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter.

Propositionen har ett direkt samband med reformen av tingsrättsnätverket. I anslutning till riksdagens beslut om ändringen av domstolslagen (22.11.2017) gav riksdagen ett uttalande. Enligt detta förutsätter riksdagen att regeringen bevakar effekterna av omstruktureringen av tingsrätterna och den eventuella reformen av behandlingen av summariska tvistemål med särskilt fokus på den regionala tillgången till rättssäkerhet, fullföljandet av de språkliga rättigheterna, de ekonomiska konsekvenserna och utbudet av juridiska tjänster. Regeringen ska lämna en utredning i de här frågorna till lagutskottet senast år 2022.

Folktinget lyfter i det följande fram vissa ställningstaganden, som gäller de tvåspråkiga tingsrätternas förutsättningar att tillhandahålla rättstjänster på svenska.

Vissa centrala ställningstaganden med avseende på språk

Högsta domstolens president Timo Esko har konstaterat att reformen av tingsrättsnätverket är förenad med förändringar i domstolarnas uppgiftsfördelning, av vilka frågan om hur behörigheten att handlägga summariska tvistemål ordnas hör till de viktigaste. Han framhåller att det behövs kraftfulla utvecklingsåtgärder för att tillgången till rättslig prövning ska tillgodoses i ett nätverk med endast 20 tingsrätter

President Timo Esko fastställer vidare att det nya tingsrättsnätverkets förmåga att betjäna den svenskspråkiga befolkningen i Finland har väckt en omfattande debatt till följd av att bland annat Karleby, Raseborg och Borgå förlorar sina tingsrätter, och han konstaterar: ”Att det inrättas ett antal särskilda tjänster för domare som uppfyller kraven på språkkunskaper räcker inte ensamt till för att garantera en sådan nivå på den svenskspråkiga servicen som nu behövs. Domarnas språkkunskaper borde även allmänt ligga på en avsevärt högre nivå än för närvarande.” (Högsta domstolens årsberättelse 2016, s. 2).

Tingsrättsreformen tas också upp i Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017. Det konstateras att reformen påverkar den svenskspråkiga befolkningens andel inom domkretsarna för tingsrätterna i Nyland. I nuläget finns det 30 procent svenskspråkiga inom domkretsen för Östra Nylands tingsrätt och 21 procent inom Västra Nylands tingrätts domkrets. Inom Vanda tingsrätts domkrets är andelen svenskspråkiga endast 3 procent. (Regeringens publikationsserie 9/2017, s. 22). Inom domkretsen för den nya Östra Nylands tingsrätt, som enligt förslaget är behörig att pröva summariska tvistemål också inom nuvarande Västra Nylands tingsrätts område, sjunker andelen svenskspråkiga till under 10 procent

Språkbarometern 2004–2016 innehåller forskningsresultat, som visar hur de svenskspråkiga minoriteterna i tvåspråkiga kommuner upplever domstolsväsendets språkliga service. Enligt språkbarometern får den språkliga servicen skolvitsordet 8,00 av svenskspråkiga svarande i Borgå, som är huvudort inom nuvarande Östra Nylands tingsrätt. I jämförelse med det kan det noteras att domstolsväsendets språkliga service får endast vitsordet 6,38 av svenskspråkiga svarande i Vanda och vitsordet 6,57 i Helsingfors (Justitieministeriets publikation 52/2016, s. 71).

Folktingets ställningstagande

Folktinget konstaterar att de fastslagna förändringarna i tingsrättsnätverket och förslaget om att koncentrera summariska tvistemål till vissa tingsrätter har en stor betydelse för den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter och rättsskydd, vilket innebär att de reella språkliga konsekvenserna av förslaget måste bedömas noggrant. Det saknas

emellertid en framtidsinriktad bedömning av språkliga konsekvenser i anslutning till det aktuella förslaget om tingsrätternas domkretsar i summariska tvistemål.

Med hänvisning till de ställningstaganden och forskningsresultat som ingår i detta yttrande anser Folktinget att det är ytterst ifrågasatt om alla föreslagna tvåspråkiga tingsrätter i praktiken kommer att ha tillräcklig beredskap för att kunna handlägga summariska tvistemål också på svenska från ingången av 2019.

Det är i huvudsak kanslipersonalen som avgör ostridiga fordringsmål genom skriftlig beredning, men även domare och tingsnotarier behandlar fordringsmål i vissa fall. Enligt förslaget ska också delgivning av stämning per telefon vara möjlig i alla summariska tvistemål, vilket ytterligare understryker vikten av att delgivningen i varje enskilt fall verkställs på mottagarens språk, finska eller svenska.

I praktiken har kanslipersonalen en central ställning, eftersom kansliet utgör kontaktytan till allmänheten. De personer som kontaktar tingsrätten har rätt att ställa sina frågor på svenska och ska med avseende på rättssäkerhet bemötas på samma nivå som om frågorna ställdes på finska. De frågor som har anknytning till summariska ärenden är sällan av sådan juridisk karaktär att de måste besvaras av en domare eller tingsnotarie, och det är följaktligen av central betydelse att kanslipersonalen behärskar det språk på vilket frågorna ställs. Det finns annars en stor risk att frågeställaren inte blir förstådd, att kanslipersonalen ger felaktig information eller att svaret uteblir. Detta står i så fall i konflikt med grundlagens bestämmelser om språkliga rättigheter och jämlikhet.

När handläggningen av summariska ärenden koncentreras till vissa tingsrätter är det således av stor vikt att de tvåspråkiga tingsrätterna har tillräckligt med personal, som behärskar svenska i sådan utsträckning att servicen kan garanteras. Om funktionerna däremot koncentreras till en ort till vilken den nuvarande tvåspråkiga personalen inte kan pendla, så finns det en påtaglig risk att personalen söker sig till andra arbetsuppgifter. Detta gäller i högsta grad personalen vid de nuvarande kanslierna i Raseborg och Borgå, som inte bor på pendlingsavstånd till Östra Nylands tingsrätts kansli i Vanda efter den planerade reformen.

Samtidigt är det diskutabelt om samtliga tvåspråkiga tingsrätter, som i fortsättningen ska handlägga summariska ärenden, lyckas nyrekrytera språkkunnig personal. En konsekvens för Nylands del kan därför vara att befolkningen huvudsakligen kommer att betjänas av endast finskkunnig kanslipersonal på sikt.

För att undvika en framtida situation, där vissa tingsrätter inte kan erbjuda service på svenska på den nivå som grundlagen och språklagen förutsätter, så bör man överväga alternativa lösningar. Detta kan genomföras så att en del av den kanslipersonal som i fortsättningen sköter summariska ärenden kunde utföra dessa uppgifter på distans från sin nuvarande arbetsplats. Kanslipersonalens uppgifter lämpar sig väl för distansarbete när det är fråga om handläggning av summariska ärenden. I en sådan situation kan personalen handlägga summariska ärenden och ge svenskspråkig service i anslutning till

detta på distans till den tingsrätt som centraliserat sköter summariska ärenden. Personalen kan utöver detta fortsättningsvis utföra allmänna kansliuppgifter och ge service på svenska. Detta förslag säkerställer på ett realistiskt sätt rätten till svenskspråkig service också när det gäller summariska ärenden.

Slutord

Folktinget konstaterar att den utveckling, som inleddes med riksdagens beslut om reformen av tingsrättsnätverket, är oroväckande och kommer att äventyra den svenskspråkiga servicen. Lagstiftningens mål ska vara att skapa bättre förhållanden för landets befolkning. Grundlagens bestämmelser om landets likvärdiga nationalspråk, om likhet inför lagen oberoende av språk samt garantierna för en rättvis rättegång och god förvaltning måste respekteras till alla delar.

Folktinget framhåller det viktiga i att tingsrätternas arbete organiseras med hänsyn till befolkningens språkliga rättigheter samt rättsväsendets skyldighet att tillgodose dessa. Folktinget hänvisar till grundlagsutskottet, som har konstaterat att det krävs aktiva insatser för rättstryggheten från det allmänna för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska tryggas (GrUU 29/2014 rd).

Helsingfors den 7 mars 2018

SVENSKA FINLANDS FOLKTING

Thomas Blomqvist
folktingsordförande

Markus Österlund
folktingssekreterare

Kristina Beijar
sakkunnig i förvaltningsärenden